

Kształcenie jako podstawowe pojęcie i kategoria pedagogiczna

Elżbieta Rogalska

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie kształcenia w świetle pojęcia i kategorii pedagogicznej, jako podstawy tej dziedziny nauk. Istota kształcenia zostanie ukazana definicyjnie, w ujęciu różnych autorów, z własnym omówieniem. Pierwsza definicja obejmuje termin kształcenie jako "Można przyjąć, że kształcenie to system działań zmierzających do tego, aby uczącej się jednostce lub zbiorowi jednostek umożliwić: a) poznanie świata, jaki stworzyła natura i jaki zawdzięczamy kulturze, włącznie z nauką, sztuką i techniką; b) przygotowanie się do zmieniania świata poprzez rozwinięcie kwalifikacji fizycznych i umysłowych, zdolności i uzdolnień, zainteresowań i zamiłowań oraz potrzeb i umiejętności samokształceniowych; c) ukształtowanie indywidualnej osobowości poprzez rozwinięcie postaw twórczych oraz osobistego stosunku do wartości moralnych, społecznych, poznawczych, artystycznych i religijnych."¹ Oznacza to, że kształcenie zmierza przede wszystkim do zapoznania się z szeroko pojętą kulturą, kształtowania indywidualnej jednostki oraz osobistych wartości, jest silnie związane z samodoskonaleniem się człowieka i rozwojem jego umiejętności.

Czesław Kupisiewicz określił kształcenie jako „Proces nauczania-uczenia się może prowadzić przede wszystkim, a niekiedy wyłącznie, do opanowania przez uczniów tylko określonych wiadomości i umiejętności, ale może też wpływać w sposób istotny na ich wszechstronny rozwój. (...) Ponadto celem tego procesu jest kształtowanie u uczniów określonych postaw, wdrożenie do systematycznego i samodzielnego zdobywania wiedzy, do indywidualnej oraz zespołowej działalności poznawczej, wpojenie wartościowych zasad postępowania, słowem- wszechstronny intelektualny rozwój dzieci, młodzieży i dorosłych, wielostronnie powiązany z rozwojem emocjonalnym i wolicjonalnym.”² Cz. Kupisiewicz dodaje do definicji kształcenia aspekt dochodzenia do wiedzy przez ucznia, jako wyniku indywidualnej potrzeby, chęci i motywacji. Kształcenie to proces, który ma sprawić, że kształcony będzie czuł potrzebę poznawania wiedzy, umiejętności – świata i w związku z tą potrzebą, będzie się doksztalał zarówno w sferze intelektualnej, działania jak i emocjonalnej. Barbara Polak określa kształcenie jako „Kształcenie rozumiane jest jako nauczanie i uczenie. Przyjmuje się, że kształcenie organizowane jest przez instytucje, szkoły, zakłady pracy, organizacje społeczne. Kształcenie ma charakter planowy, wielostronny, ukierunkowane jest

¹ W. Okoń (2001), *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa, Wydawnictwo Akademickie "Żak", s. 191.

² Cz. Kupisiewicz (1995), *Podstawy dydaktyki ogólnej*, Warszawa, Polska Oficyna Wydawnicza BGW, s. 22.

na re-alizację określonych celów i wymaga systematycznego i długo-trwałego wysiłku. Kształcenie rozwija sprawności umysłowe, zdolności, zainteresowania i zamiłowania. Rezultatem kształcenia jest wykształcenie.”³ Definicja ta mówi o pojęciu kształcenia jako połączenia uczenia i nauczania. Oznacza to, że w procesie nauczania, uczeń zdobywa umiejętności, wiedzę i motywację do samokształcenia, rozwijania swojego potencjału i wyzwala w sobie chęć do poznawania nowych zagadnień nauki. Bogdan Suchodolski tak definiuje termin kształcenie „„Zrozumieć fakt – pisze B. Suchodolski – że kształcenie stanowi nie tylko «instrument» zapewniający człowiekowi podstawy egzystencji społecznej i zawodowej, ale że również jest wartością autonomiczną, dzięki której egzystencja ta staje się bogata i godna przeżycia – oto klucz do zrozumienia jednocześnie sensu i perspektywy społeczeństwa wychowującego. Taka perspektywa – dodaje autor – wiąże się ściśle z określoną filozofią, z modelem człowieka”.”⁴ Kształcenie to również tworzenie wizji człowieka, która by oddziaływała nie tylko na jego egzystencjalną sferę (w rozumieniu nabycia umiejętności i wiedzy niezbędnych do określonego zawodu, czyli kompetencji) ale również ukazanie wartości nauki jaką niesie sama w sobie chęć uczenia się i dokonywana w tym celu odpowiednich działań. Bogdan Nawroczyński określał kształcenie jako nauczanie kształcące, w którego skład wchodzi wychowanie i nauczanie⁵. Oznacza to bardzo wąskie rozumienie pojęcia kształcenia w porównaniu do definicji proponowanych przez wyżej wymienionych autorów. Franciszek Bereźnicki ujmował kształcenie przede wszystkim jako nauczanie i uczenie się, uważał, że działanie to musi być celowe i umiejscowione w określonych warunkach, miejscu i czasie, musi być również systematyczne (oznacza to, że wiedza i umiejętności muszą być tak zaplanowane żeby poprzednie lekcje przydały się do następnych zajęć, a uczeń mógł się w nich ćwiczyć, dodatkowo przyswajając kolejne umiejętności i wiedzę z nowego zakresu); wiąże się to z długoterminowym procesem uczenia się i nauczania⁶.

Podsumowując termin kształcenie jest opisywany przede wszystkim jako połączenie nauczania i uczenia się. Niektórzy dodają wychowanie. Kształcenie w świetle wymienionych autorów to głównie dodawanie motywacji, umiejętności i wiedzy, które w perspektywie czasu pozwolą kształconemu na podjęcie samokształcenia. Wynikiem kształcenia jest wykształcenie. Dzięki kształceniu, wykształceniu i samokształceniu człowiek jest w stanie wyzwalać w sobie chęć poznawania świata.

³ Barbara Polak (2013), *Podstawy teorii kształcenia*, Szczecin, s. 15.

⁴ Res Humana nr 2/2010, s. 7-11.

⁵ B. Nawroczyński (1946), *zasady nauczania*, Warszawa-Wrocław, s. 43.

⁶ F. Bereźnicki (2001), *Dydaktyka kształcenia ogólnego*, Kraków, wyd. Impuls, s. 24.

Opis publikacji: Artykuł przedstawia kształcenie jako podstawowy termin i kategorię pedagogiczną. Publikacja zestawia ze sobą definicje różnych autorów i przedstawia wzięte z nich ogniwa do całości definicji. Omówienia poszczególnych definicji oddają sedno każdej z prezentowanych definicji.

Literatura:

Bereźnicki F. (2001), *Dydaktyka kształcenia ogólnego*, Kraków, wyd. Impuls, s. 24.

Kupisiewicz Cz. (1995), *Podstawy dydaktyki ogólnej*, Warszawa, Polska Oficyna Wydawnicza BGW, s. 22.

Nawroczyński B. (1946), *zasady nauczania*, Warszawa-Wrocław, s. 43.

Okoń W. (2001), *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa, Wydawnictwo Akademickie "Żak", s. 191.

Polak B. (2013), *Podstawy teorii kształcenia*, Szczecin, s. 15.

Res Humana nr 2/2010, s. 7-11.